

Сушко З. С.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій

Західноукраїнського національного університету

<https://orcid.org/0000-0002-0953-6296>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛЬОВОЇ ТА ЕСТЕТИЧНОЇ ЦІЛІСНОСТІ РОМАНУ Р. ОЛДІНГТОНА «СМЕРТЬ ГЕРОЯ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ Ю. ЛІСНЯКА

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз художнього перекладу роману Р. Олдінгтона «Смерть героя» в українській рецепції з урахуванням специфіки відтворення композиційної структури, стильової організації та ідейно-естетичних домінант першотвору. У центрі дослідження перебуває проблема адекватної передачі індивідуально-авторського стилю письменника, зокрема особливостей нарративної побудови, ритмічної організації тексту та образної системи твору. Особлива увага приділена ролі джазової поезиї, поліфонічності нарративу та іронічної тональності, які визначають художню систему роману та формують його емоційно-естетичну атмосферу. Розглянуто способи відтворення цих елементів у перекладі українською мовою, а також їхній вплив на сприйняття тексту реципієнтом.

У роботі проаналізовано типові перекладацькі трансформації, застосовані Ю. Лісняком, серед яких виокремлено лексико-семантичні заміни, стилістичну адаптацію синтаксичних конструкцій, використання експресивно-оцінних засобів та інші прийоми, що сприяють відтворенню авторського гумору, іронії та ритміки тексту. Досліджено особливості передачі мовлення персонажів, інтонаційної динаміки оповіді та культурно маркованих елементів, що відіграють важливу роль у формуванні художнього простору роману. Особливу увагу приділено проблемі збереження смислових відтінків і стилістичних нюансів, які визначають індивідуальність авторського письма.

Результати дослідження засвідчують високий рівень функціонально-стильової адекватності перекладу та його здатність зберігати ключові естетичні й художні характеристики оригіналу. Аналіз демонструє, що перекладацькі рішення сприяють формуванню повноцінної рецепції твору українською аудиторією, забезпечуючи передачу концептуальних ідей роману, його емоційної напруги та ідейної проблематики. Встановлено, що переклад виступає не лише засобом мовної передачі тексту, а й формою творчої інтерпретації, яка відтворює культурний і художній контекст оригіналу. Стаття підкреслює важливість комплексного підходу до аналізу художнього перекладу як самостійного літературного феномену та демонструє роль перекладу у розвитку національної літературної традиції, розширенні міжкультурного діалогу й популяризації світової літератури в українському культурному просторі.

Ключові слова: художній переклад, функціональна еквівалентність, перекладацькі трансформації, поліфонія, іронія, неологізми, компенсація, модернізм, Р. Олдінгтон.

Постановка проблеми. Збереження художньої цілісності літературного твору в умовах іншомовної рецепції належить до найскладніших проблем сучасного перекладознавства. Переклад художнього тексту передбачає не механічне відтворення мовних одиниць, а інтерпретаційне осмислення взаємодії змістових, композиційних і стилістичних компонентів оригіналу. Особливої ваги ця проблема набуває під час перекладу модерністських текстів, у яких форма є рівнозначною змісту.

У цьому контексті роман Річарда Олдінгтона «Смерть героя» становить показовий матеріал для аналізу перекладацьких стратегій, спрямованих на відтворення поліфонічної структури, іронічної тональності та джазової композиційної моделі твору.

Аналіз останніх досліджень. Проблема адекватності художнього перекладу розглядалася у працях вітчизняних дослідників В. Коптілов [1], лінгвокультурологічний аспект у контексті перекладу художніх творів і реалізації міжмовної та міжкультурної комунікації досліджувала Р. Зорівчак [2]. О. Черединаченко [3] розглядав переклад як комунікативне явище, акцентуючи на еквівалентності, аналізував стратегії і трансформації, що забезпечують збереження сутності та функцій оригіналу у новому мовному і культурному контексті. Володимир Будний [4] у підручниках з порівняльного літературознавства досліджував порівняння сюжетних структур, жанрових форм і художніх засобів творів різних літератур, формуючи базові методологічні принципи компаративістики, а також ця проблематика є актуальною для зарубіжного дослідника Ю. Найда [5] та ін.. У центрі уваги науковців перебувають питання еквівалентності, функціональної відповідності, перекладацьких трансформацій та компенсаційних механізмів. Водночас переклад роману Р. Олдінгтона «Смерть героя» у виконанні Ю. Лісняка потребує комплексного аналізу з позицій сучасної теорії художньої інтерпретації, що й зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Метою публікації є комплексний аналіз особливостей художнього перекладу роману Р. Олдінгтона «Смерть героя» в українській рецепції, зокрема в аспектах відтворення стильової, композиційної та ідейно-естетичної організації першотвору, а також виявлення перекладацьких стратегій і трансформацій, що забезпечують художню цілісність тексту перекладу.

Збереження художньої цілісності літературного твору в умовах іншомовної рецепції належить до найбільш складних і водночас принципових проблем перекладознавства. Переклад

художнього тексту передбачає не механічне відтворення мовних одиниць, а осмислення взаємодії змістових, формальних і стилістичних компонентів оригіналу. Саме тому перекладачеві необхідно враховувати діалектичну єдність форми й змісту, а також специфіку їх функціонування в межах іншої мовно-культурної системи.

Аналіз перекладу неможливий без урахування інтерпретаційної природи самого процесу перекладання, оскільки саме через глумлення оригіналу розкривається складність і багатшаровість художнього тексту. Відтворення твору в іншомовному культурному просторі передбачає від перекладача не лише мовну компетентність, а й здатність інтегрувати змістові, образні та стилістичні компоненти в цілісну систему. Особливого значення набуває вміння передати психологічну структуру персонажів, естетичні параметри тексту та специфіку мовно-культурних норм мови-джерела. За таких умов перекладацька індивідуальність виступає не допоміжним, а визначальним чинником, адже саме вона опосередковує характер художньої репрезентації твору та зумовлює його нове звучання в іншомовному середовищі.

Отже, аналіз перекладу роману Р. Олдінга «Смерть героя» дозволяє висвітлити специфіку відтворення оригіналу в межах сучасного літературознавчого дискурсу, зокрема в ідейно-художній, сюжетно-стильовій та естетичній площинах. Зосереджуючи увагу не лише на особливостях сприйняття перекладачем значущих елементів першотвору, а й на принципах їх відбору для перекладацького відтворення, окреслити ті перекладацькі стратегії, які становлять основу його творчого методу та визначають характер художньої інтерпретації.

Переклад роману Р. Олдінгтона «Смерть героя» (1988 р.), композиційну форму якого неможливо трактувати однозначно: «роман-джаз», «інтелектуальний» або «суб'єктивно-психологічний роман, пов'язаний зі школою потоку свідомості» (М. Урнов) свідчить про перекладацький хист і глибокий духовно-чуттєвий контекст Ю. Лісняка.

Роман «Смерть героя» тісно пов'язаний із джазовою естетикою, що виявляється як на композиційному, так і на стилістичному рівнях. Джаз, як мистецтво імпровізації, контрастності та ритмічної мінливості, стає продуктивною моделлю для художнього мислення автора. Калейдоскопічність подій, різкі переходи між пафосом та іронією, поєднання трагічного й гротескного формують ефект дисонансності, який навмисно порушує уявлення про гармонійний наратив.

Цей принцип безпосередньо реалізується в структурі роману: розділи мають назви, запозичені з музичної термінології («Allegretto», «Vivace», «Andante cantabile»), що задає темпоритм оповіді. Послідовне наростання динаміки подій завершується різким композиційним обривом – смертю головного героя, яка припадає на кульмінаційний момент воєнного напруження.

Оповідна модель роману вибудована за принципом кільцевої композиції: смерть Джорджа Вінтерборна подається з різних перспектив – від зовнішнього спостереження в пролозі до внутрішнього переживання в епілозі. Така «музична» завершеність не є типовою для традиційної романної форми, однак відповідає ідейно-проблемному рівню твору, підкреслюючи фатальність і неминучість зображуваних подій.

Пролог («Allegretto») окреслює ключові смислові вузли твору: вводить основних персонажів, визначає трагічний вектор

розвитку сюжету та фіксує реакції оточення на смерть героя, подану як «героїчну». Важливою є також роль перекладу Ю. Лісняка, який зберігає стилістичну точність і психологічну нюансованість оригіналу, зокрема у змалюванні образу місіс Вінтерборн: «*Хоч принади місіс Вінтерборн були вже цілком дозрілі, вона дуже любила уявляти себе чарівним сімнадцятирічним дівчатком, у яке палко закохався жгучий, мов східний шейх, ... молодий британець*» [6, с. 27] – «*Although a lady of, mature charms', Mrs. Winterbourne loved to fancy, herself as a delicious young thing of seventeen passionately beloved by a sheik – like but nevertheless 'clean' (not to say strought') Englishman*» [7, с. 32]. «*...місіс Вінтерборн – не просто садистка, а садистка-некрофілка*» [6, с. 30] – «*Mrs. Winterbourne was not only a sadist, but a necrophilous*» [7, с. 36]. «*... Джорджеві батько й мати були аж карикатурно кумедні*» [6, с. 32] – «*George's parents, of course, were grotesques*» [7, с. 38].

Художня організація роману Р. Олдінгтона «Смерть героя» ґрунтується на принципі поліфонії, що визначає як композицію твору, так і його смислову динаміку. Уже у вступній частині окреслюється провідна тема, яка надалі розгортається через позиції кількох персонажів. Кожен із них інтерпретує події по-своєму, формуючи своєрідну систему варіацій навколо спільного ідейного центру. Така побудова надає текстові ефекту багатоголосся та внутрішнього діалогу.

Стильова своєрідність роману полягає у поєднанні модерністської ритмічності з елементами класичної традиції. Динаміка викладу, фрагментарність і зміна інтонацій створюють атмосферу емоційної напруги, що відповідає світовідчуттю «втраченого покоління». Поряд із трагічним звучанням у тексті відчутні сатиричні інтонації, які підсилюють критичний погляд на зображувану реальність.

В українському перекладі простежується прагнення зберегти гармонію змісту й форми першотвору. Ю. Лісняк відтворює не лише фактичний зміст, а й експресивну насиченість оригіналу, добираючи лексичні та синтаксичні засоби, що адекватно передають інтонаційні особливості тексту. Важливу роль у цьому відіграє збереження ритміки висловлювання та образної структури, що забезпечує стилістичну цілісність перекладеного твору.

Як приклад подібної експресії можна навести наступний уривок: «*Mother of the race of Aeneas, voluptuous delight of gods and men, sacred Aphrodite*» – *how does it go? But the poet is right. She, the sacred one, the imperious reproductive instinct, with all her wills and chasms, is inlled the ruler over all living things, in the waters, in the air, on land*» [7, с. 151]. – «*Матір Енея породи, тихо богів і людей, Афродіто*», – *і як там далі? Та поет не помилюся. Це вона, велика богиня, владний інстинкт розмноження, з усіма його підступами и спокусами насправді править усім живим – у водах, у повітрі й на землі*» [6, с. 130].

Художній наратив у творі реалізовано через постать оповідача – товариша головного героя, що надає розповіді інтонації особистісної причетності. Через його сприйняття розкривається життєва історія Джорджа Вінтерборна, а також подається характеристика його найближчого оточення. Особливо акцентовано образи батьків героя, які репрезентують моральну й психологічну атмосферу родини. Авторська характеристика цих персонажів насичена іронією та критичністю, що підкреслює духовну обмеженість і внутрішню суперечливість старшого покоління («... *егоїстичний альтруїст, що має особливий хист*

нівечити життя тим, хто його оточував» [6, с. 22] та його матір («взірець...зажерливої», «скупої...міщанки», рабinya умовності) [6, с. 27] – «*Winerbourne's father, selfishly unselfish, he had genius for messing up other people's lives*» [7, с. 27]; «...*sorbid, avareous, conventional, and spiteful a middle-class woman as you could dread to meet*» [7, с. 33].

Добір синтаксичних конструкцій в оригіналі підпорядкований створенню цілісного іронічного тону твору. Автор надає перевагу простим і поширеним реченням, а також конструкціям із помірним ускладненням, розгортаючи головну думку поступово, без надмірного нашарування смислів. У разі нехтування цією особливістю під час перекладу порушується не лише стилістична цілісність, а й ритмомелодика тексту. Наприклад: «*Bank pass-books and private account-books are revealing documents, strangely neglected by biographers*» [7, с. 124]. – «*Банківський рахунок та бухгалтерські книги – дуже промовисті документи, і дивно, що біографи нехтують їх*» [6, с. 106].

Звернімо увагу на складні випадки перекладу окремих лексичних одиниць, у яких перекладацьке рішення не завжди є однозначно вмотивованим ані з позицій їхнього семантичного наповнення, ані з погляду узгодженості з обраною стратегією відтворення змістово-художньої цілісності першотвору. Показовим у цьому плані є переклад англійського словосполучення **in the country**, яке в межах одного контекстуального фрагмента передано різними способами. В одному з наведених прикладів, окрім семантичного зсуву, спостерігається також синтаксична трансформація – перехід від іменникової до прикметникової форми. «*The telegram from the War Office-’regret to inform ... killed in action. Their Majesties’ sympathy...—went to the home address in the country, and was opened by Mrs. Winterbourne*» [7, с. 28]. – «*Телеграма з військового міністерства: «З жалем повідомляємо... поліг у бою... їх величності виражають своє співчуття...» – надійшла до заміської вілли, і розпечатала її місіс Вінтерборн*» [6, с. 23]; 2) «*Such an excitement for her, almost a pleasant change, for it was pretty dull in the country just after the Armistice*» [7, с. 28]. – «*Що за привід для хвилювання, мало не пріємна переміна: адже на селі зразу після замирення нудота була страшена*» [6, с. 23]. Подібна варіативність перекладу свідчить про контекстуальну зумовленість перекладацьких рішень і про відхід від формальної семантичної еквівалентності.

Досить поширеною є також тенденція до використання усталених і зрозумілих українському читачеві мовних формул, що нерідко супроводжується певними втратами лексичної точності. Наприклад: «*But he was so scared by the war, so unable to adjust himself to a harsh, intruding reality – he had spent his life avoiding realities (1) – that he took refuge (2) in a drivelling religiosity*» [7, с. 28]. – «*Але його так перелякала війна, він був настільки нездатний пристосуватись до суворой, невідступной дійсності – бо він же увесь вік тільки й знав ховатись від дійсності, – що вдарився в слиняву побожність*» [6, с. 22–23].

Зокрема, у наведеному прикладі з лексемами **realities** та **took refuge** перекладач удається до різних трансформаційних прийомів. У першому випадку семантичне значення множини іменника «**realities**» («*різні прояви реальності*») компенсується введенням займенника «*весь*» та підсилювальної частки «*й*», що дозволяє зберегти експресивність висловлювання. У другому ж випадку застосовано прийом смислового розвитку: проміжну стадію «*пошуку притулку*» опущено, натомість актуалі-

зовано кінцевий результат цього процесу – «*вдарився в слиняву побожність*».

Текст оригіналу характеризується високим рівнем стилістичної насиченості, зокрема активним використанням індивідуально-авторських лексичних новоутворень. Такі одиниці створюють додаткові перекладацькі труднощі та можуть бути віднесені до групи лексико-стилістичних явищ із нетиповими семантико-синтаксичними зв'язками. Водночас перекладацька практика Ю. Лісняка демонструє виразну орієнтацію на словотвірні ресурси української мови, що уможливило відтворення подібних неологізмів із збереженням не лише їх предметно-логічного змісту, а й індивідуального стилістичного ефекту, важливого для формування образності першотвору.

У випадках, коли авторські новоутворення ґрунтуються на дериваційних моделях, перекладач застосовує різні способи семантичної адаптації: від описового тлумачення до компенсації за допомогою синонімічних засобів. Показовим є неологізм «**cerebrise**» (від лат. cerebrum – мозок), який потенційно може бути переданий українським дієсловом «*обмізкувати*». Проте в перекладі обрано інше стилістичне рішення – замість прямого лексичного відповідника використано фразеологізм, функціонально рівнозначний за змістом та експресією: «*He was perfectly convinced that Elizabeth knew all about him and Fanny, and that if they didn't speak of it together the only reason was that 'one took such things for granted', no need to «cerebrise» about them*» [7, с. 42]. – «*Він не мав найменшого сумніву, що Елізабет знає про його взаємини з Фанні, а коли вони обоє про це мовчать, то лиш тому, що «такі речі цілком природні» й ними нема чого «сушити собі голову»*» [6, с. 35]. Така трансформація змінює форму мовної репрезентації, але забезпечує природність і комунікативну адекватність перекладу.

Загалом відтворення індивідуально-авторських неологізмів у перекладі не підпорядковується жорсткій системі, що пов'язано з прагненням перекладача максимально зберегти художню своєрідність першотвору. Дотримуючись принципу так званої «абсолютизації» стилістично значущих елементів оригіналу, Ю. Лісняк зосереджується на передачі не лише смислового плану тексту, а й автономної цінності окремих художніх засобів як результату авторської мовної творчості. У цьому контексті перекладацькі рішення спрямовані на відтворення тих аспектів значення, що розкриваються через взаємодію образних компонентів оригіналу.

З метою репрезентації стилістичної та естетичної специфіки першотвору перекладач інколи підсилює окремі лексико-стилістичні особливості тексту, залучаючи різні перекладацькі моделі та їхні поєднання, не прагнучи при цьому до формальної уніфікації прийомів. У результаті виникають ситуації часткової комунікативної нерівнозначності між оригіналом і перекладом, що проявляється у зміщенні семантичних акцентів або в модифікації емоційно-експресивного забарвлення задля досягнення більшої текстової зв'язності.

Суттєвим є й те, що перекладач свідомо відмовляється від адаптивного транскодування, попри значну кількість культурно маркованих елементів в оригіналі, пов'язаних із британським історичним, мистецьким і соціокультурним контекстом. Так, алюзійні вислови, зокрема фразеологічні конструкції з культурною специфікою «**in defiance of all the King's horses and wrights**», у перекладі передаються шляхом семантичного узагальнення, що мінімізує культурну дистанцію, але водночас згладжує

інтертекстуальний потенціал висловлення. «*However, that small amount of George's property which his mother got hold of she kept, in defiance of all the King's horses and wrights*» [7, с. 37]. – «Однаке ту невелику частину Джорджевих речей, якою заволоділа його мати, вона вже не випустила з рук, незважаючи ні на що й ні на кого» [6, с. 31].

Досягнення стилістичної відповідності між перекладом і першотвором становить одну з базових настанов художнього перекладу, оскільки естетична співмірність текстів має зберігатися попри відмінності мовних систем і культурних контекстів. Саме тому перекладацькі рішення оцінюються не лише з позицій семантичної точності, а й з огляду на здатність відтворити стилістичну організацію оригіналу.

У процесі перекладу фразеологічних одиниць та усталених мовних формул добір відповідників у мові перекладу зазвичай не становить істотної проблеми. Натомість значно складнішими є випадки, пов'язані з відтворенням гри слів, особливо тоді, коли вона ґрунтується на власних іменах або культурно специфічних реаліях, малознайомих українському реципієнтові. Ілюстративним у цьому плані є фрагмент, у якому стилістичний ефект створюється через поєднання соціально-політичної сатири з багатощаровою мовною грою. Наприклад: «*Victoria, broad-bottomed on her people's will; the possessing class, heavy-bottomed on the people's neck. The working class beginning to heave restively, but still Moody and Sankeyish, still under the Golden Rule of 'Ever remember, my dear Bert, you may one day be manager of that concern'*» [7, с. 43]. – «Вікторія придавила широким задом волю народу; Імуці класи вместились йому на шию, робітничий клас починає потроху ворухитись, проте він іще заворожений проповідями Муді й Санкі, ще під владою Золотого правила: "Не забувай, любий Берте, одного чудового дня ти можеш стати на чолі нашої фірми»» [6, с. 44]. Переклад цього фрагмента демонструє прагнення зберегти загальний сатиричний вектор висловлення та його соціально-критичну спрямованість, навіть за умови часткової втрати формальної мовної гри. Замість буквального відтворення омонімії перекладач акцентує увагу на ідеологічному й емоційно-оцінному змісті, компенсуючи неможливість прямої передачі гри слів іншими стилістичними засобами. Такий підхід свідчить про пріоритет естетичної адекватності над формальною еквівалентністю та про свідомий вибір стратегії функціональної компенсації.

У дослідженнях проблем художнього перекладу науковці переважно сходяться на думці, що перекладений текст має сприйматися реципієнтом так, ніби він створений мовою перекладу. Водночас ключовим критерієм успішності такого перекладу вважається збереження чіткої національно-культурної ідентифікації першотвору. Отже, апеляція до специфіки мови оригіналу як невід'ємної складової культури постає важливою передумовою досягнення адекватності перекладу.

У межах ситуативної моделі перекладу основна увага зосереджується на співвіднесенні мовних засобів цільової мови з позамовною ситуацією, відтвореною в оригінальному тексті. Так, у прикладі «*Dead, dead, dead!*» [7, с. 29] – «Його вже нема, нема, нема!» [6, с. 24] – описується ситуація є прозорою й легко впізнаваною, що дозволяє перекладачеві вдатися до більш узвичаєного для українського мовного вжитку варіанта без втрати смислової повноти.

Аналогічне перекладацьке рішення в іншому фрагменті зумовлене використанням усталеного словосполучення «*працювати на оборону*», добре знайомого українському читачеві. Хоча його семантичний обсяг є вужчим порівняно з англійським відповідником і воно апелює до реалій українського історичного досвіду періоду Другої світової війни, такий вибір забезпечує зрозумілість і природність перекладу: «*Old Winterbourne was in London, doing war work, when the news of George's death came*» [7, с. 28] – «Коли прийшла звістка про Джорджеву смерть, старий Вінтерборн був у Лондоні, де працював на оборону» [6, с. 23].

Застосування трансформаційної моделі перекладу уможливило також заміну характерної для англійської мови пасивної конструкції, яка менш типова для української. У результаті синтаксична перебудова сприяє стилістичній природності тексту перекладу: «*Some apprehension perhaps in the attendant Sam Browne – he would have to propose, of course, and might be accepted*» [7, с. 29] – «Сем Браун, що пригортав її, можливо, трошечки злякався: адже тепер доведеться, звичайно, просити її руки, і вона навряд чи відмовить» [6, с. 24].

Водночас зміна синтаксичної організації речення – зокрема перестановка компонентів складної конструкції та введення порівняльного елемента «*неначе*» – зумовлює певне зниження експресивності порівняно з оригіналом: «*The casualty lists went on appearing for a long time after the Armistice – last spasms of Europe's severed arteries*» [7, с. 26] – «Вже давно було укладено перемир'я, а в газетах ще друкували списки загиблих, поранених та зниклих безвісти – *неначе* останні спазматичні виплески крові з перетятих артерій Європи» [6, с. 21].

Не намагаючись досягти повної стилістичної відповідності між текстом оригіналу та перекладом, перекладач обирає вираз «*майже до останку*» як відповідник англійського словосполучення «*with a vengeance*», що означає «у надмірному або надзвичайно інтенсивному ступені» й у розмовному реєстрі може передаватися українським фразеологізмом «із лихвою». Порівняймо: «*But the twentieth century had lost its Spring with a vengeance*» [7, с. 26] – «Але двадцяте сторіччя втратило свою молодість *майже до останку*» [6, с. 21].

У процесі відтворення розмовної лексики – зокрема просторічних одиниць, сленгу, жаргонізмів, вульгаризмів та евфемізмів, які формують експресивну конотацію окремих художніх образів і тексту загалом, – перекладач, за можливості, уникає грубих або знижено-стилістичних форм. Натомість він віддає перевагу нейтральним контекстуальним замінам, навіть попри їх активне використання в оригіналі. Подібна стратегія, однак, призводить до часткової втрати не лише семантичного наповнення, а й образності, конотативності та стилістичного колориту вихідних мовних одиниць.

Так, лексема «*rag*», яка в англійському сленгу означає «галасливу гулянку, вечірку», перекладена стилістично нейтральним словосполученням «в одній веселій компанії». З огляду на локативну деталь – Челсі як місце проведення події – можна припустити, що йдеться про зібрання богемного середовища. У такому разі семантично ближчим до оригіналу був би варіант «богемна вечірка». Порівняймо: «*She did not get it until nearly midnight... at a Chelsea 'rag' that evening...*» [7, с. 43] – «...якого зустріла того вечора в одній веселій компанії в Челсі» [6, с. 36–37].

Як уже зазначалося, важливу роль у формуванні авторської стилістики відіграє активне використання термінології та мовних кліше з різних сфер – права, мистецтва, політики, військової справи тощо. Наскрізна іронія тексту ґрунтується на контрастному поєднанні різнорівневих лексичних пластів і несподіваних стилістичних зіставленнях. Переклад подібного стилістично насиченого матеріалу потребує високого рівня професійної майстерності й неминуче пов'язаний із певними втратами та компромісами.

Зокрема, вилучення терміна **crescendo**, перекладеного описовим способом «збільшуючись», унеможливило відтворення стилістичного прийому градації, на якому побудовано оригінальне речення (nil – small – crescendo). Крім того, конкретизація у парі «прибуток – заробіток» спричинила порушення ритміко-структурної організації тексту: «*It is enough to say that his unearned income was nil, and his earned income small but crescendo*» [7, с. 124] – «*Тим вистачить сказати, що його заробітки були невеликі, однак зростали, а інші прибутки дорівнювали нулю*» [6, с. 107].

Висновок. Результати дослідження засвідчують, що переклад Ю. Лісняка репрезентує художньо вмотивовану інтерпретацію роману, зорієнтовану на збереження стильових домінант і композиційної своєрідності першотвору. Встановлено, що перекладацькі рішення ґрунтуються на принципах функціональної відповідності, семантичної адаптації та стилістичної компенсації. Попри окремі випадки формальної невідповідності, переклад зберігає ідейно-естетичну цілісність твору, його інтонаційну структуру та образну систему.

Таким чином, перекладацька практика Ю. Лісняка підтверджує, що адекватність художнього перекладу визначається не буквальним відтворенням мовних одиниць, а здатністю забезпечити естетичну співмірність текстів у різних мовно-культурних системах.

Література:

1. Коптілов В. В. Першотвір і переклад. Київ : Дніпро, 1972. 215 с.
2. Зорівчак, Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львів. держ. ун-ті, 1989. 216 с.
3. Чердніченко, О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
4. Будний В. В., Ільницький М. М. Порівняльне літературознавство : навчальний посібник. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
5. Nida, E. A., Taber, C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden : Brill, 1969. 220 p.
6. Олдінгтон Р. Смерть героя / пер. з англ. Ю. Лісняка ; передм. І. Кієнка. Київ : Дніпро, 1988. 341 с.
7. Aldington R. Death of a Hero. London : World Distributors, 1965. 376 p.
8. Сушко З. С. Дискурсивна перекладацька практика Юрія Лісняка у контексті перекладів шістдесятників. *Наукові записки. Серія «Літературознавство»* / за ред. М. Ткачука. Тернопіль : ТНПУ, 2010. Вип. 30. С. 234–245.
9. Сушко З. С. Художній переклад як проблема теорії літератури. *Філологічні семінари* / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол. : М. К. Насенко (гол.) та ін.. Київ, 2008. Вип. 11. С. 263–267.

10. Сушко З. С. Компаративний дискурс художнього перекладу Юрія Лісняка: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05. Київ, 2012. 201с.

Sushko Z. Features of rendering the stylistic and aesthetic integrity of R. Aldington's novel Death of a Hero in the ukrainian translation by Y. Lisnyak

Summary. The article provides a comprehensive analysis of the Ukrainian translation of the novel Death of a Hero by Richard Aldington, focusing on the reproduction of the original work's compositional structure, stylistic organization, and ideological and aesthetic dominants. The study centers on the problem of adequately conveying the author's individual style, particularly the specific features of narrative construction, the rhythmic organization of the text, and the system of imagery that shapes the artistic world of the novel. Special attention is paid to the role of jazz poetics, narrative polyphony, and ironic tonality, which form the basis of the novel's artistic system and create its distinctive emotional and aesthetic atmosphere. The article examines the ways these elements are reproduced in the Ukrainian translation and analyzes their influence on the reader's perception of the text.

The research explores typical translation transformations used by the Ukrainian translator Yurii Lisniak, including lexical and semantic substitutions, stylistic adaptation of syntactic structures, and the use of expressive and evaluative means that contribute to conveying the author's humor, irony, and textual rhythm. Particular attention is given to the rendering of characters' speech, the intonational dynamics of narration, and culturally marked elements that play an important role in shaping the artistic space of the novel. The study also considers the problem of preserving subtle semantic nuances and stylistic shades that determine the individuality of Aldington's literary style.

The results of the research demonstrate a high level of functional and stylistic adequacy of the translation and its ability to preserve the key aesthetic and artistic features of the original text. The analysis shows that the translator's decisions contribute to forming a full and meaningful reception of the novel among Ukrainian readers, ensuring the transmission of its conceptual ideas, emotional tension, and thematic complexity. It is established that translation functions not only as a linguistic transfer of the text but also as a form of creative interpretation that reconstructs the cultural and artistic context of the original work. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach to the study of literary translation as an independent artistic phenomenon and highlights the role of translation in the development of national literary tradition, the expansion of intercultural dialogue, and the popularization of world literature within the Ukrainian cultural space.

Key words: literary translation, functional equivalence, translation transformations, polyphony, irony, neologisms, compensation, modernism, R. Aldington.

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026